

УДК 396:343.54:94(477.8)''16''

Марія Гарасимчук

СПРАВИ ПРО ЗГВАЛТУВАННЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ЦНОТИ В СУДАХ САМБІРСЬКОЇ ЕКОНОМІЇ XVII ст.

Актові книги як результат функціонування судових інституцій відображають і тогочасний адміністративно-політичний та суспільно-економічний устрій, і окремі аспекти повсякденного життя. Невід'ємною складовою співжиття членів соціуму були різноманітні відступи від норми, не лише у сфері права, а й на рівні звичаїв. Серед них особливе місце займало насильство над особою. Виокремлення актів згвалтувань з-поміж інших актів насильства («гвалту») та їх класифікація як окремого виду злочину тодішніми правниками до сьогодні залишаються дискусійними питаннями¹. При цьому найчастіше дослідники відносять згвалтування жінок до злочинів проти добрих звичаїв та релігії².

Вписи до актових книг з приводу згвалтувань демонструють трактування цього виду злочинів не лише у праві, але й у тогочасній суспільній свідомості. Необхідно відзначити, що судоустрій на теренах Самбірської економії вирізнявся рядом непритаманних для інших регіонів ознак. Найперше, до складу економії входили села, засновані на руському, німецькому та волоському праві. Про провідну роль норм магдебурзького права можемо говорити лише для судочинства у містах – Самборі, Старому Самборі та Старій Солі. Крім цього, вагомою була взаємодія громадської правової системи (уособленням якої виступали зборові суди) із замковою. Судові справи, що провадилися за скаргою про згвалтування, вирізняються суперечливими свідченнями сторін, низкою недомовок та темних місць у розповідях зацікавлених осіб. Необхідно усвідомлювати практичну неможливість встановити фактичний перебіг подій у рамках тогочасного судочинства, а тим паче істориком. Ключовою причиною є змагальний характер судового процесу, відповідно, маємо кардинально протилежні свід-

¹ *Вінниченко О.* «Гвалт поневольний»: дві скарги про сексуальне насильство над селянками-підданками 1637 і 1648 рр. // *Вісник Львівського ун-ту. Серія історична*, 2013. – Вип. 48. – С. 435; *Krawiec A.* *Seksualność w średniowiecznej Polsce.* – Poznań, 2000. – S. 174.

² *Laszewski R.* *Wiejskie prawo karne w Polsce XVII i XVIII w.* – Toruń, 1988. – S. 85; *Його ж.* *Przestępstwa przeciwko religii i dobremu obyczajom w prawie wiejskim Rzeczypospolitej szlacheckiej // Historia prawa. Historia kultury. Liber Memorialis Vitoldo Maisel dedicatus / Red. E. Borkowska-Bagieńska, B. Olszewski.* – Poznań, 1994. – S. 185-191; *Zdrójkowski Z.* *Dawne polskie prawo karne ziemskie od połowy XV do połowy XVIII w.* – Warszawa, 1966. – S. 336.

чення постраждалої та оскаржуваної сторін. При цьому справи про зґвалтування чи позбавлення цноти, як правило, вирізняються відсутністю свідків злочину. Тому в процесі ухвалення вироків судді змушені були зважати на правдоподібність свідчень, репутацію сторін-учасників та наявність у оскаржуваної сторони алібі.

Серед вписів у замкові та жупні актові книги загалом виявлено 8 справ про зґвалтування, які провадилися у суді. Серед них одна справа про спробу зґвалтування, а також справа про розлучення, де шлюб був укладений між жертвою гвалту і винуватцем. У статті будуть детальніше розглянуті 7 із них як найбільш інформативні. Жертвами злочину один раз фігурувала заміжня жінка, один раз – удова, у всіх інших випадках – дівчата. Серед зловмисників³ зустрічаємо жовнірів⁴, ремісника⁵, жителя старосольського передмістя⁶, селянина⁷ та двох осіб без означення їх соціальної приналежності⁸; у двох випадках гвалтівниками були господарі, а насильство чинилося, відповідно, над кухаркою⁹ та служницею¹⁰. У трьох скаргах зазначене місце вчинення гвалту: у полі¹¹, в будинку жертви¹² та на території господарства, де дівчина працювала кухаркою¹³. В інших випадках ця інформація не зазначена¹⁴.

Найменш інформативною і водночас доволі суперечливою є справа доньки Стеця з Дубрівки, яка оскаржила Войцеха Ольбрихцяка у вчиненні гвалту. При цьому не було наведено жодних деталей скоєння злочину. Хлопець відстоював свою непричетність перед замковим судом у місті Самборі 25 лютого 1625 р. і залучив як свідка Федька Пашкового. На вимогу суду обидва присягнули, що «з нею жодного результату» не мали, після чого Войцеха звільнили від обвинувачень, а дівчину оголосили такою, що зберегла свою «цноту та учтивість». Також суд встановив між сторонами мир, за порушення якого була призначена «вина» у 10 гривень; таку ж суму штрафу передбачали й для особи, що дозволила б обмовити «добру славу» дівчини¹⁵. Очевидно, її скарга видалася суду не надто переконливою, до того ж обвинувачений мав свідка та погодився разом із ним присягнути на підтвердження своєї невинуватості. Присяга як спосіб

³ Окремі аспекти суспільного трактування гвалтівників на прикладі ранньомодерної Англії висвітлено у праці: *Walker G. Everyman or a Monster? The rapist in early modern England, c. 1600-1750. // History Workshop Journal 76 (1). – P. 5-31.*

⁴ Наукова бібліотека Львівського національного університету, відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф.П. Максименка (далі – НБ ЛНУ, ВР), спр. 544.ІІІ, арк. 53 зв.–54.

⁵ Там само, арк. 104-105.

⁶ Там само, спр. 552.ІІІ, арк. 254.

⁷ Там само, спр. 552.ІІІ, арк. 237-237 зв.

⁸ Там само, спр. 551.ІІІ, арк. 66-66 зв.; спр. 518.ІІІ, арк. 384.

⁹ Там само, арк. 63-63 зв., 82, 84, 97 зв.

¹⁰ Там само, спр. 570.ІІІ, арк. 156-157 зв.

¹¹ НБ ЛНУ, ВР, спр. 551.ІІІ, арк. 66-66 зв.

¹² НБ ЛНУ, ВР, спр. 544.ІІІ, арк. 104-105.

¹³ НБ ЛНУ, ВР, спр. 552.ІІІ, арк. 63-63 зв., 82, 84, 97 зв.

¹⁴ НБ ЛНУ, ВР, спр. 518.ІІІ, арк. 384;

НБ ЛНУ, ВР, спр. 544.ІІІ, арк. 53 зв.–54.;

НБ ЛНУ, ВР, спр. 552.ІІІ, арк. 237-237 зв.

¹⁵ НБ ЛНУ, ВР, спр. 518.ІІІ, арк. 384.

доказу відіграла важливу роль у судовому процесі Речі Посполитої. Уважалося, що неправдиве присягання має накликати на кривоприсяжника Божу кару¹⁶. Судовий декрет, згідно з приписами якого дівчина зберегла цноту, вказує на те, що насправді не було ані зґвалтування, ані будь-яких статевих стосунків між парою. Спосіб завершення справи дозволяє припустити, що мотивами дівчини могли бути прагнення матеріального збагачення, надії на шлюб чи помста через особисту ворожнечу. Враховуючи те, що зізнання про гвалт могло негативно вплинути на її репутацію¹⁷, дівчина дуже ризикувала.

Наступна справа – про зґвалтування Каськи Курядятчиної, мешканки передмістя Старої Солі – містить детальніший опис обставин злочину. Дівчина подала скаргу на свого сусіда Яцька Сімдуха, сина Стецька, до старосольського підстарости та суддів у письмовому вигляді, пояснюючи таку форму соромом та невмінням усно оповісти про свою біду. За її свідченнями, хлопець упродовж трьох років приходив до її дому, вдаючи щирого приятеля та обіцяючи одружитися й бути вірним чоловіком аж до смерті. Вона, вбога сирота без батька, увесь той час відмовляла йому, наголошуючи, що він як ремісник (Яцько був кравцем у Старій Солі) має шукати багатшу наречену, до того ж вона мала ще й негаразди зі здоров'ям. На це Яцько відповідав, що не потребує багатства, а те, що дівчина кульгава, для нього взагалі не має жодного значення. Хлопець усіляко підкреслював свої сильні почуття, які тяжко було стримувати в певних рамках. Каська довший час стояла на своєму, а проте Яцько щоразу дужче «клявся душею і тілом», переконуючи її у своєму бажанні стати її чоловіком. Він почав переслідувати дівчину, чого та дуже остерігалася. Однак Яцько вибрав момент, коли мати, сестра та зять Каськи поїхали до Добромиля, і вночі прийшов до її дому та вломився до світлиці. Побачивши його, дівчина висловила обурення та спробувала вигнати його з дому. Натомість Яцько заприсягся і пообіцяв триматися в рамках пристойності і нічого поганого їй не чинити, проте зрештою таки «наступив гвалтом». Дівчина кричала і кликала на допомогу¹⁸, але сусіди мешкали далеко й її не чули, а сама вона не змогла вирватися від хлопця. Вже опісля гвалту Яцько почав її втішати і просити, аби нікому, навіть матері, не розповідала про те, що трапилося. Він запевняв, що хоче одружитися з Каською, а її розповідь може призвести до скарання його на горло¹⁹, тож йому доведеться тікати. Відповідно, Каська має подбати про себе.

¹⁶ Makilla D., Naworski Z. Historia prawa na ziemiach polskich. Polska przedrozbiorowa. Zarys wykładu / D. Makiła. – Toruń, 2000. – S. 153.

¹⁷ Wiślicz T. Kobieta i przemoc w środowisku plebejskim w Rzeczypospolitej czasów Saskich // Między barokiem a oświeceniem. Radości i troski dnia codziennego. – Olsztyn, 2006. – S. 392.

¹⁸ Крик і заклики на допомогу – це один із моментів, на яких потрібно було акцентувати при поданні судової скарги про зґвалтування. У ранньомодерній Англії, крім цього, жертви наголошували на наявності у себе фізичних поранень, розірваному або забрудненому одязі, розкуйовдженому волоссі та спробах вирватися з рук гвалтівника (Walker G. Rape, acquittal and culpability in popular crime reports in England, c. 1670–1750 // Past and Present, 2013. V. 220 (1). P. 135).

¹⁹ Засади міського права справді передбачали смертну кару для гвалтівників (Głowacka-Penczyńska A. Kobieta w małych miastach wielkopolskich w drugiej połowie XVI i w XVII w. – Warszawa, 2010. – S. 136; Kamler M. Złoczyńcy. Przestępczość w Koronie w drugiej połowie XVI i w

Дівчина впродовж тижня хворіла і через сором та віру в обіцянки хлопця нічого не розповідала матері²⁰. Натомість із великим жалем оплакувала ту нещасливу годину, коли повірила обітницям Яцька. Із цих слів випливає, ніби дівчина погодилася на сексуальний зв'язок за умови подальшого одруження. У відповідь на скаргу Яцько на доказ своєї невинуватості подав до суду завіреного печаткою листа (укладений 19 серпня 1649 р.) від пана Вандовського зі свідченнями корчмаря Сенька. Останній розповів, що у свято Петрового пущення (вочевидь малося на увазі свято Св. Апостолів Петра і Павла) до нього прийшов Яцько від Петра Добоша і працював над зимовою сукнею (*kitlicę*) для його дочки. Виконавши замовлення, кравець аж до вечора пив у корчмі разом із Іваном Пшистшиком, а опісля залишився там же на ночівлю. Коли ж корчмар Сенько зранку прийшов вимагати грошей за випитий алкоголь, то застав Яцька сплячого на лаві. Отже, жупний суд Старої Солі²¹ разом із міськими та жупними присяжними своїм декретом наказав Яцькові присягнути на підтвердження своєї непричетності до згвалтування. Закінчилася справа тим, що звинувачений учинив присягу, а потому його оголосили «вільним»²². Попри доволі детальну розповідь про передумови вчинення злочину скарга Каськи містить недомовки стосовно перебігу самого згвалтування. Якщо ж дівчина вже наважилася звернутися до судової інстанції, то чому не оприлюднила деталей, які би збільшували її шанси переконати суд? Часті апеляції у самому тексті скарги до обіцянок Яцька одружитися наводять на думку, що початкові інтенції Каськи могли бути пов'язані з бажанням створити сім'ю з обвинуваченим, а до суду вона звернулася після того, як остаточно втратила на це надію. Тут треба наголосити, що дівчина мала фізичні вади та походила з бідної сім'ї, тому через оскарження могла претендувати якщо не на вдале заміжжя, то хоча б на матеріальний зиск. Імовірно Каська розраховувала на підтримку з боку громади та суду, які у випадках згвалтувань могли підштовхнути гвалтівника до одруження зі своєю жертвою²³.

Очевидно, створення подружжя внаслідок згвалтування трактувалося як специфічний спосіб легітимізації позашлюбних сексуальних зв'язків²⁴, а для жертв гвалтів це було своєрідним способом відновлення репутації в суспільстві. Але тут постає питання про можливість належного і довготривалого існування такого подружнього зв'язку. На території Самбірської економії лише в одному

pierwszej połowie XVII w. (w świetle ksiąg sądowych miejskich). – Warszawa, 2010. – S. 405; *Karpiński A.* Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII w. – Warszawa, 1995. – S. 40.

²⁰ Очевидно, що дівчина зволікала із поданням судової скарги. При цьому наголосила, що матір нічого не знала. Згідно з нормами магдебурзького права, таке зволікання передбачало покарання (вигнання) для батьків жертви: *Szczerbicz P.* Speculum Saxonum Albo Prawo Saskie u Maydeburkie porządkiem obiecadła z Lacińskich u Niemieckich exemplarzow zebrane a na Polski ięzyk z pilnością u wiernie przełożone. – Lwów, 1581. – S. 157.

²¹ Йдеться про ієрархічно нищий від замкового суду, розташований у жупі Старої Солі. До його юрисдикції належали найперше мешканці сіл Гвоздецької крайни, а разом з ними і старосольські передміщани. Роботою суду керував місцевий урядник – піджупок.

²² НБ ЛНУ, ВР, спр. 544.III, арк. 104-105.

²³ *Wiślicz T.* Kobieta i przemoc... – S. 394.

²⁴ *Wiślicz T.* Upodobanie. Małżeństwo i związki nieformalne na wsi polskiej XVII–XVIII wieku. – Wrocław, 2012. – S. 87.

випадку справа про зґвалтування завершилася примусовим укладенням шлюбу. Через тиск з боку духовного та світського урядів Лешко Ралкович одружився з Ганною Білітовною. Цьому передувало подання дівчиною судової скарги зі звинуваченням чоловіка у її зґвалтуванні в полі. Подружжя протрималося чотири роки, але попри всі старання Ганна і Лешко не змогли жити разом. Справу про розлучення розпочав єпископ Копистенський (очевидно, мався на увазі перемишльський єпископ Михайло), але спершу через стан його здоров'я, а потім і смерть вона не була завершена. Тому 9 березня 1610 р. жупний суд Старої Солі доручив священнику (старосольському наміснику) та іншим духовним особам провести розлучення упродовж двох тижнів, керуючись совістю та свідченнями. Попри те, що впис не містив деталей оскарження, факт зґвалтування не викликає сумніву. За те, що Лесько довів справу до кінця (*dostał sprawu do koncza*) поручилися Балко Гречко, Іван Ралків та Сенко Дилик²⁵. Тож у цьому випадку радше йшлося не про розлучення, а про визнання шлюбу недійсним, хоч це й було дуже непростою справою²⁶, адже сакральний подружній зв'язок відповідно до канонічного права вважався нерозривним²⁷. Ймовірно, що головною причиною позитивного вирішення у цій справі виступив примусовий спосіб утворення подружжя, до чого у свій час доклалися духовний та світський суди, які фактично змусили сторони взяти шлюб. Варто також зауважити, що тогочасні справи про розлучення, як правило, завершувалися декретами продовжувати подружнє життя під загрозою грошових стягнень та навіть фізичних покарань у разі спротиву²⁸.

Серед усіх відомих справ про зґвалтування на території економії зустрічається одна, де йдеться про групове зґвалтування одруженої жінки. До уряду в селі Стрілки надійшла скарга від імені Василя Ковалевого та його зґвалтованої дружини Марусі (доньки Лавра Стрибила, підданого з Топільниці). Постраждала сторона оскаржувала Яцька Стрілецького у «наведенні» солдатів (*żołnierze*) із хоругви пана Корнякта. Задля з'ясування обставин стрілецький уряд надіслав свого присяжного Кузьму до місцевого корчмаря (у вписі не вказано його імені). Той розповів, що у його корчмі пили троє жовнірів, а згодом до них приєднався і Яцько Стрілецький, який навіть приводив до товариства музикантів. Добряче напідпитку жовніри попросили, аби Яцько знайшов їм дівку. Той пообіцяв, і не одну. З тим вони всі увечері покинули корчму. Поставши 3 липня 1649 р. перед міським та жупними судами Старої Солі, згаданий присяжний Кузьма та допитаний корчмар повторили ту ж історію. Звинувачений Яцько натомість не подав жодних доказів для спростування своєї вини. Вивчивши обставини справи, суд ухвалив йому покарання – «kaźń» (напевно, ув'язнення), а також задоволення матеріальних шкод потерпілих²⁹. Через лаконічність впису бракує деталей

²⁵ НБ ЛНУ, ВР, спр. 551.III, арк. 66-66 зв.

²⁶ Baranowski B. O hultajach, wiedźmach i wszetecznicach: szkice z obyczajów XVII i XVIII w. – Łódź, 1988. – S. 220.

²⁷ Wiślicz T. Z zagadnień obyczajowości seksualnej chłopów w Polsce XVI–XVIII w. Przyzwolenie i penalizacja // Lud, 2004. – Т. 88. – S. 53.

²⁸ Wiślicz T. Z zagadnień obyczajowości seksualnej... – S. 54.

²⁹ НБ ЛНУ, ВР, спр. 544.III, арк. 53 зв.–54.

розслідування участі жовнірів у цій справі. Невідомо, чому постраждала сторона не скаржилася на безпосередніх винуватців, імовірно, що на момент подання скарги їх у Стрільках уже не було. Тому й оскаржили Яцька – особу, яка «навела» жовнірів, задля отримання бодай матеріального відшкодування³⁰.

Двічі до замкового та жупного судів на території Самбірської економії зі скаргами зверталися жінки, які, за їхніми словами, завагітніли в результаті зґвалтування. Справа Марухни Дихаловної, що розглядалася у кількох судових інстанціях, – яскравий приклад тривалого судового процесу, під час якого сторони подавали кардинально відмінні версії події. Скаржниця Марухна після смерті батька, «працьовитого» старосольського передміщанина Павла Дихалового, мешкала при родичах – «учтивих» Федору (Ференцу) Туці та Павлу Кіцулі. 22 лютого 1681 р. вона подала скаргу на «учтвого» Миколая Фічка, у якого перебувала на службі кухаркою упродовж п'яти років. Миколай був вівтарним халупником і чиншовиком братства Святої Анни при парафіяльному костелі Архангела Михаїла у Старій Солі. Очевидно, братству належав окремих вівтар у костелі³¹, а на його утримання була виділена певна кількість землі із осадниками, які, сплачуючи чинш на користь братства, фактично перебували в становищі підданих і підлягали його юрисдикції.

Згідно з версією жертви, Миколай, забувши про страх перед Богом і правом, зневажаючи засади подружнього життя та не переймаючись наявністю дітей у шлюбі, щоденно її переслідував. Через регулярні намовляння на «неучтивий» вчинок дівчина кілька разів пробувала покинути службу, а одного разу навіть, покинувши службу, впродовж тижня мешкала у Яцька Макаришиного. Проте Миколай звинуватив останнього у відібранні кухарки та почав його переслідувати (в записках не згадується, в чому ж переслідування полягало). Зрештою, дівчина змушена була повернутися на службу до свого кривдника. Після свята Св. Михайла за відсутності господині вона залишилася вдома наодинці з Миколаєм. Під час чищення нею капусти господар відірвав її від справи і зґвалтував (*violentia oney uczynił*). Марухна у своїй оповіді не подає деталей злочину та не вказує, що вона кричала і кликала на допомогу. Натомість вона оповіла, що після першого разу господар часто чинив над нею наругу всюди, де її зустрічав: у сінях, в коморі, на горищі, в хліві, стодолі та інших місцях. Викликає подив, що такі регулярні сексуальні стосунки ніхто з мешканців дому, а чи й сама господиня, не помітили. Дівчина просила господаря залишити її у спокої, остереігаючись вагітності, але той у відповідь лише казав: «Мовчи, я вже два роки сплю зі своєю дружиною, а нічого їй не зробив, і тобі нічого не буде, не переживай, я тільки жартую з тобою»³². Коли ж Марухна хотіла розповісти про

³⁰ Через лаконічність аналізованого впису невідомими залишаються обставини та деталі групового зґвалтування. На яскравому прикладі івалту Сарі Гріфін із Вустершира (зґвалтована шістьма чоловіками у 1750 р.) бачимо, що такі злочини могли супроводжуватися надзвичайно жорстоким побиттям жертви (*Walker G. Everyman or a Monster?... – P. 24*).

³¹ *Krętosz J. Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV w. do 1772 r. – Lublin, 1986. – S. 286.*

³² «Milcz, ia iuz dwa roki z Zoną swoią sypiam, a nic iey nie zrobiłem, y tobie nic nie będzie nie frasuy się, ia to tylko z tobą zartuję» (НБ ЛНУ, ВР, спр. 552.III, арк. 63).

це все господині чи сусідам, починав їй погрожувати, тому вона й змушена була терпіти. А коли скаржниця, зрозумівши, що вагітна, сказала про це Миколаєві, той відповів: «Дідько тобі дитину зробив, а не я, на шибеницю з моєї хати»³³. Господар її вигнав, позбавивши дівочтва та виставивши на посміх. Остерігаючись людських насмішок, Марухна наважилась зізнатися лише парафіяльному священику. Невідомо, чи дівчина свідомо обрала священика для оскарження дій кривдника, враховуючи факт підданства Миколая братству при парафіяльному костелі, а чи просто звернулася до духовної особи свого храму. Подаючи скаргу до жупного суду, вона обіцяла представити свідчення Воробцевої та інших осіб, які чули, що Миколай обіцяв дати їй корову, 30 золотих та інші речі за нерозголошення його вчинку³⁴.

Зауважуючи той факт, що служниці належали до категорії жінок, які часто ставали жертвами сексуального насильства з боку своїх господарів³⁵, все ж варто звернути увагу на кілька сумнівних моментів у розповіді Марухни. Звичайно всі неточності та недомовки частково можна обґрунтувати важким емоційним та психологічним станом жертви. Проте дивно виглядає те, що своє прохання про припинення інтимних зв'язків вона мотивує лише страхом можливої вагітності. Тож виникає логічне питання: чи звернулася би Марухна до суду, якби не була вагітною?

На вимогу скаржниці до жупного суду Старої Солі 26 лютого 1680 р. викликано трьох свідків. Першим під присягою свідчив передміщанин, «учтивий» Яцько Драпинога. За його версією, Миколай Фічко дуже обурився, дізнавшись, що кухарка поміж людьми розповідала про вагітність від нього. Тому він прийшов до Яцька попросити, аби той поговорив з його служницею і переконав не свідчити безпідставно, виставляючи свого господаря «на людські язика». Той, виконуючи прохання, пішов до дівчини і закликав її не занепащати господаря. Але вона вперто наполягала на своєму, стверджуючи, що завагітніла саме від Миколая. Яцько наголосив на тому, що під час розмови з Марухною не обіцяв їй жодних речей чи грошей. Дівчина ж просила у нього поради, як правильно вчинити у цій ситуації, однак він відповів, що хай робить, як сама знає.

Після цієї розмови пані Воробцева, вийшовши на Ринкову площу, почала розповідати людям про спробу підкупу з боку Миколая. Останній нібито через Яцька обіцяв дати Марухні 100 зол. за відмову від своїх слів. Дівчина мала розповісти, що насправді гвалт над нею по дорозі з млина вчинили жовніри, які ще й дали їй два тинфи. Довідавшись про поширення таких розмов між людьми, оскаржений Миколай попросив Яцька піти з ним до священика, де вже були «вівтарний» вїт Степан, підданий священика Степан та покликаний Воробець з кухаркою Марухною. Священик вимагав від скаржниці не зраджувати совісті і сказати, від кого ж насправді вона завагітніла. Марухна кілька разів наголосила на вагітності саме від господаря. Такою ж була відповідь і на жартівливе

³³ «Didko tobi Dytynu zrobil ne ia, na Szybenycu z chaty moiey» (Там само).

³⁴ Там само.

³⁵ Kamler M. Złoczyńcy... – S. 290-295.

питання вїта, чоґо б вона хотїла як плату за припинення звинувачень Миколая. Вислухавши слова Марухни, присутні розійшлися.

Другий свідок, підданий священика «працьовитий» Гриньо Воробець розповів, що Марухна у нього не мешкала, а лише прийшла до його дружини за його відсутності. Повернувшись із роботи додому, Гриньо побачив Марухну, яка пряла, та спитав про неї у дружини. А потому залишив її працювати, переконаний у тому, що вона пильнує свою «учтивість дівочтва». Згодом до Гриня прийшов сусід Яцько, який почав просити Марухну не брати гріха на душу і не наговорювати на свого господаря, що не відчував за собою жодної вини. За словами свідка, ані Гриньо, ані його дружина під час цієї розмови не чули, щоб Яцько щось пропонував Марухні, а Миколай Фічко сам ніколи до будинку Воробців не приходив. Наступного ранку Гриньо поїхав молотити зерно до Дмитра Лоцькового, де отримав позов від священика із вимогою з'явитися разом із Марухною для дачі свідчень. Відпросившись у свого господаря, Гриньо разом із дівчиною поїхав до священика. А той запитував, на яких умовах і чому дівчина перебуває вдома у Гриня. Тож останній, повернувшись додому, наказав дружині більше у себе Марухни не тримати³⁶.

Розгляд судової справи затягнувся майже на півроку. Кардинально іншу версію подій подав перед жупним судом оскаржений Миколай Фічко 2 липня 1681 р., протестуючи проти безпідставних звинувачень вже згаданого «учтливого» Федора Туці та його родички Марухни. Миколай представляв себе жертвою наклепу, адже насправді він вів належне подружнє життя та ніколи не порушував шлюбних обітниць. Чоловік стверджував, що під час перебування на службі кухарка самовільно полишала дім і часто не ночувала в їхньому будинку. За це господар постійно її сварив і карав, вимагаючи припинити нічні походи. У відповідь, образившись на господаря, дівчина кілька разів покидала службу та була відсутня тижнями, а по поверненні на будь-які докори казала: «Що кому до того, де я була. Там була, де мені потрібно»³⁷. Бачачи такий непослух та побоюючись сорому для свого дому, Миколай запросив до себе передміщан Старої Солі, дядька дівчини, «учтливий» Павла Кіцулю та присяжного, «учтливий» Миколая Смолу. Нарікаючи на нецнотливу поведінку Марухни й оповівши про її відсутність ночами, Миколай запропонував Кіцулі забрати племінницю зі служби, але той відмовився. А після подання Марухною скарги про вагітність Кіцуля і Туця без жодних доказів почали звинувачувати Миколая і звернулися до вівтарного суду як до першої судової інстанції для розслідування справи. Очевидно, під вівтарним судом мався на увазі суд самого братства і парафіяльного священика костелу Св. Архангела Михаїла. Більше того, до справи залучено і підстаросту Старої Солі Францішка Хойнацького, що вказує на тісну співпрацю між духовним та світськими судами при розгляді справ про зґвалтування. Вівтарний суд, вислухавши контрверсії сторін, вирішив відкласти справу для провадження подальшого розслідування.

³⁶ НБ ЛНУ, ВР, спр. 552.III, арк. 63 зв.–64.

³⁷ «Coz komu do tego gdzie była, tamem była, gdzie mi było potrzeba» (Там само, арк. 82).

Але Павло Кіцуля на цьому не зупинився і подав позов до вищої інстанції – соборного суду (можливо, йдеться про суд єпископа). При цьому він добре розумів, що Миколай як вівтарний підданий підлягав юрисдикції лише вівтарного суду та суду перемишльської консисторії. Сам Фічко твердив, що Павло зрозумів непевність справи племінниці, перестав її підтримувати та просто затягував час. Попри значні фінансові затрати на судовий процес Фічко таки з'явився перед соборним судом, але сам позивач не прибув. Миколай заявив, що Кіцуля навмисно подав скаргу до невідповідної судової інстанції та одразу ж перед соборним судом учинив протестацію. Своєю чергою суд надав йому ремісу (відтермінування) у цій справі до засідання жупного суду Старої Солі. Після повернення Миколай отримав від вівтарного суду, де попередньо вже слухалися контрверсії сторін та свідчення інших осіб, вимогу стати на третій день до суду для слухання декрету. Але Федір Туця попросив відкласти оголошення декрету, бо якраз мав їхати до Варшави. Після повернення він усіяко затягував зі слуханням вироку, а відтермінування справи вимагало від Миколая значних фінансових витрат. Тож уважаючи, що така легковажність заслуговує на покарання, відповідач вирішив подати протестацію не лише щодо свого ославлення, а й про значні грошові витрати через судовий процес³⁸.

На вимогу Ференца Туці 18 липня 1681 р. перед жупним судом свідчила старосольська передміщанка, вдова, «учтива» Катерина Блонарка. Відповідно до магдебурзького права під присягою та піднісши два пальці правої руки до неба, жінка розповіла про розмову зі своєю родичкою Марухною. Катерину покликали як таку, що «тим займається» (можливо, як повитуху). Вона звернулася до Марухни з проханням не вбивати неправдивими свідченнями ані свою, ані дитячу душу, та розповісти всю правду про вагітність. Марухна розпачливо почала клястися і душею, і тілом так, що Катерині страшно про це згадувати, та більше десяти разів повторила, що завагітніла від свого колишнього господаря, якого постійно просила: «Не роби мені пакості, бо колись доведеш до біди»³⁹. Але він наказував їй мовчати і переконував, що не буде жодних наслідків. Марухна стверджувала, що не бажала вступати з ним у статеві стосунки, однак змушена була коритися⁴⁰.

Останній внесений до актової книги впис від 13 жовтня 1681 р. розкриває подальший перебіг подій. Федір Туця вніс протестацію проти згаданого вже Миколая Фічка, Габріеля Лоренцовича (ткач і підданий старосольського священика) та Івана Бренкова із села Гвоздець. Як відомо, справа спочатку точилася перед вівтарним судом братства Св. Анни старосольського костелу Архистратига Михаїла. Пізніше вона таки потрапила на розгляд до перемишльського консисторського суду, котрий ухвалив свій декрет: Миколай мав обрати гідних людей і разом з ними у вівтарі присягнути на підтвердження своєї невинуватості. Однак оскаржений обрав у співприсяжники осіб з недоброю репутацією. Згаданий Габріель раніше перебував у міському ув'язненні за кримінальні

³⁸ Там само, арк. 82-82 зв.

³⁹ «nie czyn mi pakosci, bo mnie kiedy biedą nabawisz» (Там само, арк. 84).

⁴⁰ Там само.

злочини, а Іван перед тим же вівтарним судом колись фігурував як підозрюваний у трьох кримінальних справах. На цій підставі Ф. Туця опротестував чинність присяги Миколая⁴¹. Звичайно, у цій справі дещо дивним виглядає зволікання родича Марухни у вирішенні справи та перенесення її до невідповідної інстанції, однак, цілком імовірно, що якийсь резон він мав. Можливо, затягування справи Федір цілеспрямовано хотів використати для того, аби залагодити ситуацію поза судом. Дивує і тривала мовчанка самої Марухни щодо насильства над нею господаря, однак, можливо, її підлегле становище та страх бути знеславленою змушував її до часу, поки таємне не стало явним, тримати стосунки у секреті.

Подібна до цієї й справа «працьовитої» Таці Курилікової із села Лопушанка, яка завагітніла внаслідок позашлюбних сексуальних стосунків. Один зі свідків охарактеризував її стан таким чином: «Перед цим дівчина, а тепер завитка»⁴². Перед жупним судом Старої Солі Таця стверджувала, що вагітність стала результатом зґвалтування її односельчанином, «працьовитим» Іваном Поканіком. Винуватець, хоч і був одружений, нібито спочатку «звів» її лагідними словами, а потім і погрозами вбити. Іван заперечував свою вину і готовий був присягнути на доведення невинуватості, «як і кожен звинувачений»⁴³. Однак суд відмовив йому в цьому і ухвалив декрет: обвинувачений мав сплатити 6 гривень на користь суду та «заспокоїти» скаржницю. Можливо самим сторонам або близьким до них особам вдалося досягнути компромісу поза судом. Очевидно, що лише вагітність змусила Тацю звернутися до суду, адже факт стосунків із одруженим чоловіком неодмінно позначився б на її репутації та потягнув покаранням для обох сторін (*executia*)⁴⁴. Тож лише опинившись на маргінесі сільського соціуму через вагітність⁴⁵, Таця подала судову скаргу.

Маємо й випадок скарги не на зґвалтування, а на невдалу спробу його здійснити. Жертвою старосольського передміщанина «учтивоого» Гриця Дякуніка ледь не стала «працьовита» вдова Катерина Біловусова. Жінка 18 серпня 1684 р. подала до жупного суду скаргу з описом спроби вчинення над нею гвалту. За її словами, чоловік повалив її на землю і під час оборони поранив (*raz thuczony w kolano*), однак немає жодної згадки про місце злочину. На крик про допомогу прибігла дружина оскарженого і зупинила свого чоловіка. Катерина ж розповіла сусідам та присяжним про злочин лише наступного дня. Треба зауважити, що до справи не додано жодних свідчень дружини оскарженого. Її втручання у справу дозволяє припустити, що домагання Гриця відбувалися неподалік від їхнього дому. Кардинально іншою була версія самого обвинуваченого. Чоловік стверджував, ніби Катерина, перейнявши його увечері біля своїх снопів зі збіжжям (*brogów*), хотіла його спокусити («*gozne okazyie dawala*»). Однак Гриць, не бажаючи порушувати подружніх обітниць, силою відштовхнув від себе жінку, яка натомість сама лягла на землю, бажаючи статевого акту з ним. Врешті

⁴¹ Там само, арк. 97 зв.

⁴² «przed tym dziewczka, a teraz zawitka» (Там само, арк. 237).

⁴³ «yakoż y kazdy winowayca rad by się stego uczynku swego odprzysiądz» (Там само, арк. 237 зв.).

⁴⁴ Там само, арк. 237-237 зв.

⁴⁵ *Wiślicz T. Upodobanie...* – S. 101.

чоловік визнавав факт тілесних ушкоджень, однак твердив, що то трапилося через злість, а не через прагнення тілесного гріха. Жупний суд Старої Солі не повірив словам оскарженого Гриця тому, що той про факт домагання з боку Катерини розповів лише під час судового процесу. Тому за такий свавільний вчинок, що «*kruminałem rącznie*», суд вирішив ув'язнити оскарженого (не вказано конкретних термінів) та призначити сплату «вини» на користь самого суду (10 гривень) та церкви Св. Іллі пророка, розташованої на нижньому старосольському передмісті (3 гривні). Цікаво, що покарання за спробу вчинення гвалту виявилось суворішим, ніж у вищеописаних випадках, де сексуальний контакт відбувся і мав результатом вагітність скаржниць. Можливо, що у попередніх випадках сторонам і суддям передовсім ішлося про встановлення батьківства і забезпечення майбутньої дитини, а не про покарання винуватця. Варто зважати й на можливу упередженість суддів щодо дівчини, яка «дозволила» дошлюбні сексуальні стосунки з одруженим чоловіком, їхня готовність частково покласти відповідальність за те, що трапилося, на саму жертву зґвалтування і таким чином зменшити вину гвалтівника. Цілком імовірно, що судді мали й реальні труднощі у встановленні природи стосунків – як насильства чи результату згоди. Прикметно, що у справі Катерини Біловусової вперше фігурує вимога сплати грошей винуватцем на користь церкви, а це дозволяє трактувати зґвалтування як злочин проти моралі. Міра покарання вказує на те, що домагання Гриця таки підтвердилося. Цікаво, що постраждала не намагалася залучити до судового процесу дружину оскарженого як свідка. Можливо, йшлося про небажання дружини свідчити проти власного чоловіка⁴⁶.

Врешті, постраждала й сама Катерина, якій суд ухвалив сплатити на свою користь 3 гривні «вини» за те, що вона не одразу повідомила про спробу зґвалтування сусідам чи присяжним, а відклала це до наступного дня⁴⁷. Натомість залучення свідків було запорукою доказовості та правдивості поданих оскаржень.

Поряд зі справами, де скаржниці наголошували на зґвалтуванні як злочині, що передбачав застосування примусу до жертви, маємо й п'ять справ, де йшлося про позашлюбні стосунки за взаємною згодою. У трьох випадках про них стало відомо через вагітність жінок. Тож вони зверталися до суду, оскаржуючи партнера у позбавленні цноти («*zbawić wieńca*»⁴⁸, де «*wieniec*» – цнота, або «*prozbawić dziewictwa*»⁴⁹), за що він мав заплатити певну суму⁵⁰ (у наявних прикладах йшлося про 10 гривень), та вимагаючи одноразової виплати на виховання дитини⁵¹. Інколи батько дитини до певної суми грошей мав додати й

⁴⁶ Ворончук І. Подружні зради як наслідок практики укладання шлюбів в Україні в XVI–XVII ст. (на матеріалах ранньомодерної Волині) // Соціум. Альманах соціальної історії, 2006. – Вип. 6. – С. 200.

⁴⁷ НБ ЛНУ, ВР, спр. 552.III, арк. 254-255.

⁴⁸ Там само, спр. 544.III, арк. 49, 218 зв.; спр. 553.III, арк. 50.

⁴⁹ НБ ЛНУ, ВР, спр. 518.III, арк. 243.

⁵⁰ *Laszewski R. Wiejskie prawo karne...* – S. 86.

⁵¹ *Ibidem.* – S. 127.

продукти харчування⁵². Томаш Вісьліч припускає існування мовчазної згоди у сільському суспільстві на дошлюбні стосунки при дотриманні певних норм поведінки⁵³. Негаразди розпочиналися лише тоді, коли прямий результат сексуальних зв'язків, тобто вагітність або народження дитини, ставав видимим і явним.

На території Самбірської економії суди змушували чоловіків купувати корову для забезпечення потреб дитини, причому обов'язково зазначалося, що вона має бути не надто старою і в доброму стані⁵⁴. Саме таким чином вирішилася справа мешканців села Стрільбичі Пазі та Федька перед жупним урядом Старої Солі 16 жовтня 1654 р. по звинуваченню дівчиною відповідача в «исзупієniu sobie бєкарта». До участі у розв'язанні складної ситуації були залучені батьки – «працьовиті» Ілько Гомік та Гнат Гегейчик. Уряд з'ясував, що статевий акт відбувся не через гвалт, а за обопільною згодою. Визнаючи Федька батьком дитини, суд зобов'язав його, відповідно до магдебурзького права, одразу сплатити за «вієнієс» 10 гривень⁵⁵. А через шість тижнів після народження дитини він повинен був надати «підходящу для використання» корову. Для сторони, що порушила б умови декрету, передбачалася «вина» у розмірі 10 гривень⁵⁶.

В одному з трьох випадків зустрічаємося з фактом покарання не лише чоловіка, а й жінки, яка вступала в позашлюбний статевий зв'язок, що засвідчує трактування її тогочасним судочинством як співучасниці переступу⁵⁷. Пазя Сечипівова звернулася зі скаргою на Петра, сина Васька Плігича, з яким «вчинила гріх і завагітніла». Від імені хлопця скаргу спростовував батько, стверджуючи, що син не має жодного стосунку до цієї вагітності. Чоловік акцентував увагу суду на тому, що дівчина нікому не розповідала про зв'язок із хлопцем, ані господареві (у нього служив і Петро), який відповідав за належну поведінку слуг⁵⁸, ані жодній із жінок до моменту, поки не довідалася про свою вагітність. Однак Пазя рішуче наполягала на своєму. Вона твердила, що ні з ким іншим попередньо не мала статевого зв'язку, а до близькості з Петром її підштовхнула обіцянка хлопця (ймовірно, йдеться про перспективу одруження). Жупний суд Старої Солі хотів вирішити ситуацію через полюбовне судочинство із залученням приятелів сторін⁵⁹, але згоди дійти не вдалося. Зважаючи на ці

⁵² Baranowski B. Sprawy obyczajowe w sądownictwie wiejskim w Polsce wieku XVII i XVIII. – Łódź, 1955. – S. 72.

⁵³ Wiślicz T. Z zagadnień obyczajowości seksualnej... – S. 44.

⁵⁴ Baranowski B. O hultajach, wiedźmach... – S. 229.

⁵⁵ Це не єдине посилання судів економії на норми магдебурзького права. При розслідуванні справи Марусі Сикилихи із передмістя Старої Солі жупний суд посилається на 38-й артикул магдебурзького права про необхідність наявності доказів для підтвердження скарги стосовно згвалтування (НБ ЛНУ, ВР, спр. 570.III, арк. 156 зв.). Відповідний артикул знаходимо у творі львівського синдика Павла Щербича: *Szczerbicz P. Ivs Mvncipale. To iest Prawo Mieyskie Maydeburskie nowo z Lacińskiego y z Niemieckiego na Polski język z pilnością y wiernie przelożone.* – Lwów, 1581. – S. 114 [art. XXXVIII].

⁵⁶ НБ ЛНУ, ВР, спр. 544.III, арк. 205 зв.

⁵⁷ Wiślicz T. Z zagadnień obyczajowości seksualnej... – S. 47.

⁵⁸ Wiślicz T. Upodobanie... – S. 62.

⁵⁹ Детальніше про засади полюбовного судочинства див.: *Зазуляк Ю.* Зі спостережень над практикою полюбовного судочинства у Руському воєводстві у XV ст. // *Ruthenica*, 2004. – Т. 3. –

обставини, суд зобов'язав Васька Плітича заплатити від імені сина 20 зол. на виховання дитини. А на Пазю за добровільне вчинення гріха та його приховування чекало покарання «chłosta» в жупі⁶⁰. Судовий вирок не містив ані вказівки на термін виконання покарання, ані згадки про кількість ударів. Тож можна лише припустити, що жупний суд дотримувався загальноприйнятих норм⁶¹ стосовно виконання тілесного покарання для вагітної жінки вже після народження дитини. Призначення кари в жупі свідчить про її непублічний характер, що опосередковано вказує на помірну суворість судових вироків⁶².

Як і у справах про зґвалтування, якщо чоловік рішуче заперечував свою причетність до вагітності жінки, а її свідчення видавалися не надто переконливими, суд призначав присягу для обвинуваченого⁶³. Саме так вирішилася справа сина «працьовитого» Васька Волошиніка, звинуваченого у позбавленні цноти (запис справи дуже лаконічний)⁶⁴.

До розгляду звинувачення Пазі Яворської про позбавлення її дівоцтва Мацьком Корольовичем 7 грудня 1619 р. замковий суд залучив присяжних. Відповідно до укладеної двосторонньої угоди Мацько виплатив Пазі 5 зол., а дівчина (з братом Стецьком) його квітувала і пообіцяла не перешкоджати одруженню з іншою особою. У випадку подальшого знеславлення Мацька, а чи завдання йому шкоди, на Пазю чекало покарання. Поручителем за сестру виступав її брат Стець Яворський, оскільки Мацько висловив побоювання, що через своє велике бажання з ним одружитися Пазя спробує причарувати його якимсь способом⁶⁵. Такі справи демонструють, з одного боку, досить терпиме ставлення в спільноті до позашлюбних сексуальних зв'язків, адже дівчата, звертаючись до суду, оприямлювали цей факт. Цнота виступала своєрідним товаром, втрату якого можна було відшкодувати матеріально. Можливо, дівчата сподівалися на примус своїх партнерів до одруження, однак процес на позір ініціювався саме як справа про отримання матеріальної винагороди за кривду.

* * *

Найважливішими складовими доказового процесу для постраждалих у справах про зґвалтування дівчат чи жінок виступали крик та заклики на допомогу під час спроби чи акту гвалту, намагання оборонитися та засвідчення факту злочину перед людьми одразу після його скоєння. У разі недотримання цих умов судді ставили під сумнів скарги жертв, а подекуди зволікання із повідомленням про гвалт призводило до покарання самої жінки. Для оскарженої сторони доказом невинуватості передовсім слугували переконливі свідчення, підкріплені визнанням свідків, а також присяга.

С. 186-205; *Domino W.* Sądownictwo polubowne na Rusi w późniejszym średniowieczu. – Lwów, 1938. – 126 s.

⁶⁰ НБ ЛНУ, ВР, спр. 553.III, арк. 3 зв.–4.

⁶¹ *Laszewski R.* Wiejskie prawo karne... – S. 127; *Karpiński A.* Kobieta w mieście polskim... – S. 42.

⁶² *Kamler M.* Złoczyńcy... – S. 424.

⁶³ НБ ЛНУ, ВР, спр. 544.III, арк. 49, 218 зв.

⁶⁴ Там само, арк. 218 зв.

⁶⁵ НБ ЛНУ, ВР, спр. 518.III, арк. 243-243 зв.

Попри суворість правових норм щодо покарання гвалтівників та обізнаність з ними суддів, про що свідчать окремі згадки в судових декретах, в судовій практиці Самбірської економії жодного разу не застосували кари «на горло». Натомість покарання для оскаржених у вчиненні гвалту чоловіків зводилися до грошових стягнень чи, як максимум, до ув'язнення. Враховуючи міру встановлених покарань, можна припустити, що доведений факт згвалтування чи його спроби мали місце лише у трьох (справа про групове згвалтування, уневажнення шлюбу та справа про невдалу спробу гвалту) із окреслених восьми випадків. Попри важливість репутації цнотливої особи для дівчини в тодішньому соціумі, принаймні в одному випадку напевно ідеться про неправдиве звинувачення в згвалтуванні, що можна пояснити прагненням вийти заміж, бажанням матеріальної вигоди та особистою неприязню чи образою. Тож бачимо, що ці спонуки могли виявитися пріоритетнішими для оскаржувачки стосовно підтримання її доброї слави.

Лише в одному випадку, схоже, зустрічаємося з яскравим фактом суспільного контролю за дотриманням сексуальної моралі, яким був примус до укладення шлюбу між гвалтівником та його жертвою. При цьому відсутні згадки про спроби спільноти спонукати батьків майбутньої дитини до шлюбу в результаті вагітності дівчини, що вступала в добровільні дошлюбні сексуальні стосунки.

Не викликає жодного сумніву існування у тогочасному суспільстві дошлюбних статевих зв'язків. При цьому яскравий осуд з боку громадськості вони отримували лише при наявності видимих результатів – вагітності чи народження дітей (три із п'яти зафіксованих випадків). Дві інші справи завершуються судовою ухвалою про присягу відповідача для підтвердження непричетності до обвинувачень та укладенням угоди із залученням присяжних-арбітрів.

Марія Гарасимчук

СПРАВИ ПРО ЗГВАЛТУВАННЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ЦНОТИ В СУДАХ САМБІРСЬКОЇ ЕКОНОМІЇ XVII ст.

Дослідження злочинності дозволяє не лише реконструювати окремі засади судочинства, але й трактувати тогочасні морально-етичні норми. Об'єктом даної публікації стали акти згвалтування, виокремлені з-поміж загального поняття «гвалту» на основі критерію сексуального насильства. Серед вписів у актових книгах за окреслений період виявлено 8 справ про акти згвалтувань, що подекуди вирізняються суперечливими свідченнями та рядом незрозуміlostей у розповідях сторін. Враховуючи умови судових декретів (вирішення більшості наявних справ завершувалося складанням присяг про невинність у злочині, а покарання, які такі мали місце, обмежувалися фінансовими стягненнями, а як максимум – ув'язненням), виглядає, що згвалтування або його спроба мали місце у трьох із усіх наявних випадків.

Ключові слова: Самбірська економія, актові книги, замкові і жупні суди, декрети, злочинність, згвалтування, статеві зв'язки, XVII ст.

Мария Гарасимчук

ДЕЛА ОБ ИЗНАСИЛОВАНИИ И ЛИШЕНИИ ДЕВСТВЕННОСТИ В СУДАХ САМБОРСКОЙ ЭКОНОМИИ XVII ВЕКА

Исследование преступлений позволяет не только реконструировать отдельные части судопроизводства, но и объяснять морально-этические нормы того времени. Объектом данного исследования стали акты об изнасиловании, выделенные среди общего понятия «насилие» на основании критерия сексуального насилия. Среди актов, вписанных в судебные книги за данный период выявлено всего 8 дел о фактах изнасилования, которые отличаются противоречивыми свидетельствами и рядом неясностей в показаниях сторон. Учитывая условия судебных декретов (решения большинства имеющихся дел заканчивалось составлением присяг о невиновности в преступлении, а наказания, которые все же были, ограничивались денежными штрафами, и как максимум – тюремным заключением), похоже, что изнасилование или его попытка могли быть в трех из всех имеющихся случаев.

Ключевые слова: Самборская экономия, актовые книги, замковые и жупные суды, декреты, преступность, изнасилование, половые связи, XVII век.

Mariia Harasymchuk

THE CASES OF RAPE AND LOSS OF VIRGINITY IN THE SAMBIR ECONOMY OF THE 17TH CENTURY

The studies of crimes not only showcase some principles of the justice system, but also show us how to interpret the moral and ethical standards of those days. The present publication delves on rape, distinguished among the other assault cases as sexual abuse. There were about eight rape cases in the court records of the 17th century. The evidence is sometimes conflicting, and there is a number of inconsistencies in the parties' stories. Taking into account the specificity of court decrees (most cases were resolved through taking the oath of innocence, and the punishment, even when it did occur, was limited to fines, or, at most, imprisonment), rape or attempted rape seem to have happened in three of the existing cases.

Keywords: Sambir economy, court records, castle and zhupnyy courts, decrees, crime, rape, sexual intercourse, 17th century.